

<http://revped.ise.ro>

Print ISSN 0034-8678; Online ISSN: 2559 - 639X

WHAT I BELIEVE

Ceea ce cred eu

Viorel NICOLESCU

Journal of Pedagogy, 2024 (2), 7 - 20

The online version of this article can be found at: <https://revped.ise.ro/category/2024-nr-1-2-lxxii-2/>

*This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.
To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.*

Published by:

**CENTRUL NAȚIONAL DE POLITICI ȘI EVALUARE ÎN EDUCAȚIE
UNITATEA DE CERCETARE ÎN EDUCAȚIE**

<http://www.ise.ro/>

<https://rocnee.eu/>

Further information about *Revista de Pedagogie* – *Journal of Pedagogy* can be found at:

Editorial Policy: <http://revped.ise.ro/editorial-policy/>

Author Guidelines: <http://revped.ise.ro/en/author-guidelines/>

WHAT I BELIEVE

Prof. univ. dr. Viorel Nicolescu

Textul care urmează a fost rostit la *Teacher for Knowledge Society (TKS)*, conferința internațională de tradiție a Departamentului Științele Educației, Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești, în anul 2019

Ceea ce-mi propun să vă prezint eu și să vă provoc pe dumneavoastră este „What I believe?” – „Ce cred eu?”, care poartă în el, cred, un soi de ambiguitate. În sensul că un asemenea titlu ne-ar putea duce, înainte de orice, cu gândul la celebra scriere a lui J. Dewey „Crezul meu pedagogic”, unde, într-o suită de articole, marele filosof și pedagog își exprimă în mod concentrat părerea despre principalele probleme ale pedagogiei, ale școlii și, până la urmă, ale destinului nostru. Nu îmi propun un asemenea lucru, deși, firește, atât eu cât și dumneavoastră, toți împreună, avem un crez, un proiect pedagogic în numele căruia lucrăm și chiar existăm. Astfel încât ambiția mea este una mult mai modestă, de a prezenta aici câteva puncte de reper, câteva jaloane din ceea ce ar putea fi, mai degrabă, un manifest pedagogic, adică un roi de idei pe care le consider importante și care ar putea alcătui măcar primul strat al miezului unei antropologii pedagogice, al unei gnoze a disciplinei noastre.

Heraclit spunea undeva că circumferința unui cerc poate fi începută din orice punct sau din mai multe puncte. Spun, de la început, cu ghilimelele de rigoare, că manifestul meu pedagogic nu își propune să traseze întreaga circumferință, ci doar câteva puncte care ar putea fi un reper. Cu alte cuvinte, lansez doar o provocare, astfel încât fiecare să poată participa la închiderea cercului prin adăugarea unor puncte care i se par lui semnificative.

Deci, doar așa, împreună, poate că vom găsi câteva argumente despre cum este cu puțință ceva nou, dar ceva esențial sau, am putea zice, chiar peren în pedagogie. Un asemenea asalt asupra miezului pedagogiei ar presupune, aproape ca în poveste, parcurgerea a mai mult timp împreună decât ora care ne este nouă destinată acum.

În celebra lucrare „1001 de noapți” poate că șirul poveștilor care transmit fiecare câte o înțelepciune nu s-a încheiat cu adevărat. Pe de altă parte, cu câteva sute bune de ani înaintea celebrei „1001 de noapți”, au fost găsite într-o arhivă alte 101 povești. Cu alte cuvinte, înțelepciunea lumii nu este ușor de sintetizat într-o singură oră, chiar dacă ne referim numai la pedagogie.

Să nu uităm, cum zicea Hegel, că „doar întregul este adevărul”. Deci, aceste lucruri nu trebuie hiperbolizate, niciunul dintre ele, ci doar cu echilibrul înțelepciunii putem să le punem să trăiască într-o frumoasă logodnă. Dar dacă vorbeam de noapți și de poveștile nopților, voi începe prin a vă relata o întâmplare. Dacă ar fi să-i dau un titlu acestei mici povești, aș zice „J.J. Rousseau și ursul Panda”.

Cu mulți ani în urmă, având ocazia să fiu la Washington DC, am dorit să merg la grădina zoologică (Smithsonian National Zoo), unde știam că există o pereche de urși Panda, cei mai bătrâni locuitori ai unei grădini zoologice din Statele Unite, căci fuseseră primiți cadou de președintele R. Nixon cu ocazia istoricei sale vizite în China. Și iată-mă astfel la grădina zoologică în cauză, unde așteptam întâlnirea cu „domnul” Xing-Xing, bărbatul, care în limba chineză înseamnă „steaua care sclipește”, deci cu strălucirea adiacentă unei stele, și cu „doamna” Ling-Ling, care înseamnă „draga mea fetiță” – „my little girl”. Descopăr reședința acestor simpatice animale și, în holul central, descopăr tragedia care se întâmplase nu demult: ursoaica Ling-Ling decedase. Holul era tapetat, era plin cu extrase din varii ziare și reviste care deplângeau moartea acestui exemplar, care nu produsese decât zâmbet și bucurie cetățenilor ce vizitaseră grădina. Dar, dincolo de aceasta, ceea ce m-a impresionat erau sutele de scrisori, cu siguranță multe sute (căci pereții erau plini), ale copiilor care, toate, erau scrise cu lacrimi, cu durere, cu tristețe, căci întâlnirea lor cu ursoaica fusese una exemplară, mereu fericită. Mereu își transmiteau ceva într-un limbaj poate tăcut, care nu poate fi transmis decât de la inimă la inimă, spre mai bine. Și m-am gândit atunci și de mai multe ori mai târziu la cuvintele lui J.J. Rousseau, cuvinte cu care își începe celebra lucrare „Emil sau despre educație”: „Totul este bun când iese din mâinile Domnului, totul degenerază în mâinile omului”. De ce? Pentru că, din acești copii capabili, cred, de mult sacrificiu pentru ursulețul numit, se recrutează totuși, ne place sau nu, și acele personaje care nu împlinesc prin viața lor un destin pe care l-am putea numi mândru, un destin uman. Cu alte

cuvinte, proiectele lor de viață sunt unele nereușite și nu se înscriu în partea bună a societății, devenind infractori, criminali ș.a.m.d. Ne place sau nu ne place, aceasta este realitatea.

Și atunci vine banala întrebare: „Suntem noi, educatorii, pedagogii cumva vinovați?” Într-un fel, într-o măsură, într-un procent...? Sau suntem inocenți, suntem perfecți, transmitem un mesaj exemplar și cu aceasta menirea noastră s-a încheiat. Eu cred, ca să fiu în consonanță cu „I believe”, că trebuie să ne asumăm un procent semnificativ din vină. Pentru că educația și instrucția nu-și îndeplinesc pe deplin rolul, se întâmplă oricum ceva în acest miracol al educației pentru că unele proiecte de viață ale oamenilor sunt, totuși, un eșec.

Întrebarea firească care urmează unei asemenea povești este aceea, dacă este ceva de făcut. „Ce-i de făcut?” Trebuie făcut ceva.

Primul lucru este acela de a nu ne complăce cu ceea ce este, de a nu fi simple roțițe în marele mecanism al istoriei sau în mecanismul esențial al unei servituți nobile, aceea de profesor, sau într-un mecanism birocratic, îngropat în marea structură a unui minister.

Să ne aducem aminte că putem dezlănțui și noi o cruciadă în numele cuvintelor înțelepte ale lui Montagne: „Îndrăznești!”. Într-un eseu, el ne descrie ironic, dar înțelept, întâmplarea unui călător care, ajungând pe marginea unui râu, stă cuminte și așteaptă să se termine apa. Dar apa curge mereu și, astfel, călătorul nostru (l-am putea eticheta drept prost) nu ajunge niciodată pe celălalt mal. El trebuie să îndrăznească, să găsească o soluție. Să caute undeva un vad, să caute undeva un loc unde apa este mai puțin adâncă, să vadă dacă nu cumva râul este undeva mai puțin larg sau, de ce nu, să găsească un buștean cu care să realizeze o punte.

Deci, prima condiție pentru a fi înțelept, pentru a realiza ceva, este să îndrăznești. În plus eu cred că, dacă îndrăznești mereu, vei fi acel călător pentru care fiecare izbândă va rodi, doar o etapă în viața ta, iar tu vei câștiga ceva în interioritatea ta, în ambițiile tale, în utopiile tale tocmai în această postură de călător care mereu caută și, atunci, sigur, din când în când și găsește.

Cred că aceasta este principala poziție a mișcării pe care trebuie să o aibă un dascăl: mereu neliniștit, mereu atârând de un ideal, mereu căutând ceva. Deci, cred că trebuie să căutăm mereu.

De multe ori, relațiile umane parcă nu se desfășoară între un om și alt om, între EU și TU, cum ar zice Martin Buber, ci se desfășoară parcă, între un fotoliu simandicos și altul mai mic sau un umil scaun. Trebuie să înțelegi că verticalitatea se obține nu prin înclinarea în fața unui scaun, care, în ultimă instanță, nu e decât o mobilă pentru fund și nu pentru creier, ci prin libertatea de a fi, prin libertatea de a gândi. Deci, mintea dumneavoastră, atitudinea dumneavoastră trebuie să fie într-o relație, așa zice eu, direct proporțională cu interlocutorul MINTE, cu interlocutorul INIMĂ, cu interlocutorul OM și nu cu interlocutorul scaun sau fotoliu ocupat de cel care vă stă în față. Doar așa veți rămâne dumneavoastră înșivă și nu veți trăi doar din abandonuri nefericite.

Trebuie să înțelegem că scopul școlii nu este mai degrabă acela de a produce savanți. Desigur, este inerent școlii plusul de cunoaștere. În fond, spunea J. Dewey, fiecare etapă școlară pregătește accesarea la următoarea treaptă, mai înaltă. Dar tot el spunea că școala trebuie să pregătească pe fiecare, nu doar pentru a deveni un student tot mai bun, ci și un om tot mai bun. Cu alte cuvinte, cunoașterea și înțelepciunea ar trebui să fie într-o deplină logodnă. Trăim în ultimul timp, cred eu, un accent exagerat pe cunoaștere. De aceea, există mereu pericolul ca înțelepciunea, fiind mai puțină, să permită utilizarea puterii cunoașterii în defavoarea omului.

Timpul nu ne permite multiplele exemple, din păcate, unele dintre ele valabile pe deplin și astăzi, după cum erau și în timpul lui J.J. Rousseau, care aruncă și el anatema, în unele dintre operele sale. Oricum, pentru educație nu trebuie să uităm crezul vechilor greci, pentru care filosofia era, în primul rând, o metamorfoză a felului nostru de a trăi. Din păcate, într-o mare măsură, acest crez a fost abandonat de școala modernă. Depășind epoca lui Spinoza, cu etica sa, parcă lumea noastră de valori se orientează spre un alt evantai. De aceea, întrebarea limpede „Cum trebuie să trăiesc?”, aceasta fiind, în ultimă instanță, marea învățătură a școlii, pare una secundară în raport cu întrebarea adiacentă „Cum trebuie să muncesc?”, devenind mașina exemplară pe care o înfierează Berdiaev.

Deci l-am uitat pe Socrate cu întrebările lui permanente și filosofia a ajuns, nu de puține ori, doar un simplu exercițiu teoretic, lipsit de seva vieții. Nu trebuie să uităm acest lucru. În scrierile lui Comenius, vorbind despre profesor, el îl numește „pandidascalus” – cel capabil să transmită nu numai petecul lui de știință, de fizică, de matematică, de literatură sau de orice, ci trebuie să transmită, alături de acestea, și înțelepciune. Cred că și pedagogia, și școala, în numele unor astfel de idei destul de firave astăzi, trebuie să cultive, folosesc din nou cuvântul, o logodnă între CER și PĂMÂNT. În sensul că și pedagogia, și școala nu trebuie să neglijeze dimensiunea imediată a realității, a practicii, ca și dimensiunea care pentru unii pare inexistentă, a unui ideal, a unei ambiții, a unui model.

Poate că în fiecare dintre noi se încearcă celebrul mit al lui Platon, cu carul tras de doi cai dintre care unul ambiționa spre cer, spre lumea ideilor, spre utopii, iar altul spre lumea realității imediate, spre pământ. De aceea, în celebra frescă a lui Rafael de la Vatican, nu întâmplător, Platon este reprezentat cu mâna spre lumea ideilor, spre modele, iar Aristotel cu mâna spre pământ. Dumneavoastră, să zicem așa, găsiți-vă o poziție care să vă fie comodă, să stați și spre cer, și spre pământ, îmbrățișându-le deopotrivă, pentru a deveni alt OM.

Pentru gândirea greacă, coexistența a doi oameni presupunea ca unul să-și dedice prioritar viața muncii adevărate și folositoare, să zicem a corpului, în timp ce celălalt să fie liber să privească cerul.

Nu este vorba aici doar de o figură de o stil, ci este vorba despre o cale prin care vă puteți câștiga libertatea, un mod de viață. Deci libertatea, cum zicea Rousseau, o avem, dar, odată pierdută, n-o vom mai putea câștiga niciodată în deplinătatea ei.

Ca atare, să nu pledăm doar pentru savanții plini de cunoaștere ai lui Swift care trăiau undeva, pe o insula plutitoare, și care discutau abstracțiunile științei, ignorând realitatea pe care, de fapt, ar fi trebuit să o îmbunătățească. Să nu uităm că privind spre model, spre ideal, rolul ultim al acestora este totuși să înalțe forțele noastre spre a sluji modele ideale.

Pedagogul român G.G. Antonescu își descria propria sa concepție drept

idealism activ. Omul dispune de forțe care pot fi orientate spre bine și, deopotrivă, spre rău. Este nevoie, de aceea, ca forțele acestea brute să urmeze un model, să servească o cauză care nu poate veni decât din lumea ideilor, fie acestea de ordin estetic, moral, teologic sau cum doriți dumneavoastră.

Doar astfel forțele devin vii și au o direcție – idealism activ. Să dăm realitate lumii ideilor, să infuzăm idei realității. Iată un alt soi de logodnă, dacă tot vorbeam despre acest lucru.

Un alt capitol al poveștilor mele, că tot vorbim de căutare, ne îndeamnă să avem grijă să nu cădem în prizonieratul unor granițe, fie acestea granițele localității noastre, ale țării noastre sau chiar granițele prejudecăților noastre.

Și, dacă e să zicem iarăși povești, să mai zic una. În „1001 de nopți”, există o poveste mult admirată de celebrul Borges, marele scriitor. Este vorba despre un om simplu din Alexandria care a avut, la un moment dat, un vis: dacă se va duce în Persia, va găsi acolo o comoară. Și omul, crezând în visul lui, pleacă de acasă să descopere comoara. Pe drum trece prin multe peripeții, nu insist, întâmplări nefericite, dar în final, obosit, dar entuziast, ajunge și se duce să înnopteze în curtea unei moschei pentru a se odihni. Întâmplarea face că acolo au ajuns și niște hoți. Au intervenit forțele de ordine, și iată-l pe omul nostru, pe prietenul nostru, dus la judecată în fața califului, care-l întrebă: „Ce cauți tu aici?” „Păi... eu am venit din Alexandria, căci am visat că, venind aici, voi găsi o comoară”. Povestea zice că onorabilul calif a început să râdă atât de tare încât i-au căzut niște dinți. Și a pus să i se aplice omului un număr de lovituri de bici, spunând: „Prost mai ești! și eu am visat că, dacă mă voi duce în Alexandria, voi găsi acolo o comoară, într-o curte, undeva într-un colț, lângă gard, unde crește un curmal și alături este un butoi cu apă. Dar n-am fost atât de prost ca tine încât să iau drumul spre Alexandria”. Călătorul nostru a auzit și a plecat acasă. Și a constatat că acolo, într-un colț al curții lui, era de mult, poate că îl moștenise, un curmal și, lângă el, butoiul cu apă. A săpat și a găsit comoara. Comoara era, deci, acolo. Dar este nevoie, ca o concluzie, să faci un soi de drum inițiativ care să-ți deschidă mintea și să vii îmbogățit, atât de îmbogățit încât vei vedea altfel până și lucrurile comune, lucrurile de acasă, dar pe care le priveai poate doar cu ochii întredeschiși și nu deschiși pe de-a-ntregul. Cu atât mai

mult, o astfel de călătorie, descrisă aici cu valorile ei simbolice, te îmbogățește. Dacă te împiedici de un zid, iar un scriitor spunea că mereu avem unul la dreapta noastră, desigur, nu vei putea îmbrățișa lumea cu întreaga ei înțelepciune.

Acest lucru este valabil și pentru pedagogie. De multe ori, omul, cum zice cronicarul, „trăind sub vremi”, se izbește de aceste ziduri care sunt sociale, de autoritate sau...cumplite ziduri politice. Ca și zidul de la Berlin, nu-ți îngăduie să treci dincolo. Și, de aceea, uneori cei care ți-ar putea oferi modele, cei de la care ai putea învăța, îți sunt interziși. De aceea, este bine să te cațeri, este bine să faci un tunel, căci sigur dacă nu tu, cineva din stirpea ta, simbolic va izbândi.

Să ai acest tip de neliniște! Spunea un mare istoric al artei franceze, Élie Faure, că a interzice artei să se adape dintr-un izvor oarecare echivalează cu a-i secătui toate izvoarele posibile deodată. Lucrul este valabil și pentru pedagogie. Să ne adăpăm din toate izvoarele, căci din toate curge, de regulă, și apă vie. Doar izvoarele impuse scot la suprafață apă moartă.

Istoria atestă valabilitatea unei asemenea povești. Regina Isabela îi spunea eternului căutător Columb că Dumnezeu îl va face să găsească pământul pe care îl caută, chiar dacă acesta nu există, pentru a-i răsplăti îndrăzneala și permanența căutării de care vorbeam.

Deci, să fim consecvenți în această căutare. Cred că doar așa vom ajunge să pledăm pentru pluriculturală, pentru pluriculturalism, pentru multiculturalitate, doar așa îl putem înțelege pe altul și doar așa ne vom înțelege mai bine și pe noi. În plus, am putea spune că în această căutare ar trebui să avem și o dimensiune etică. Fără să insistăm, la mijlocul secolului al XVIII-lea, când harta lumii se reconfigura, imperiile se destrămau și alte națiuni creșteau spre independență, oamenii căutau un plus de experiență, depășind granițele și căutând ceva nou și folositor în lumea largă, de dincolo de lumea unei națiuni.

Printre acești călători, o figură exemplară a ceea ce un gânditor german, Hans Hilker, a numit perioada turismului pedagogic, s-a numărat și un român, Gheorghe Costaforu, care a făcut și el o călătorie pentru a găsi idei, modele care ar putea rodi în pământul românesc.

Deci, fiecare cu valorile lui. Deși înainte de poveste, vechiul dicton „De gustibus et coloribus non est disputandum”, adică despre gusturi și culori nu se discută, fiecare este liber să opteze, nu este chiar adevărat în totalitatea lui. Sigur, putem opta pentru kitsch-ul artei sau, de ce nu, pentru kitsch-ul pedagogiei. Dar există discipline, precum estetica, care ne învață să facem diferența dintre frumos și urât. Știind această diferență, opțiunea noastră pleacă de la alt nivel.

Îmi aduc acum aminte de o povestire Zen. Există undeva o mănăstire unde tradiția cerea ca, dacă un călător ajungea aici, călugăr sau nu, și își dorea să însereze, să doarmă aici, acest lucru să i se ofere cu o condiție: să participe la un concurs de înțelepciune. Dacă câștiga, era un oaspete bine primit. Dacă pierdea concursul, era rugat să-și continue drumul, să-și găsească alt lăcaș de odihnă. Într-o zi, se întâmplă ca un călugăr să ajungă la mănăstire și să vrea să înnopteze. Starețul, fiind ocupat, desemnă un călugăr pentru a reprezenta mănăstirea. Trebuie spus, călugărul care dorea să devină oaspete avea din naștere un singur ochi. După un timp, veni călugărul de la mănăstire și-i spuse starețului: „Părinte, am fost învins! Să pregătim o chilie. Are dreptul la ospete călugărul călător.” „Dar cum a fost concursul?”, îl întreabă starețul. „Concursul s-a desfășurat, non-verbal, prin gesturi”, spuse călugărul. „Eu am ridicat un deget – Buddha, iar călugărul celălalt a ridicat două degete – Buddha și învățătura sa; eu atunci am ridicat trei degete: Buddha, învățătura lui și cei care o practică, iar cel care dorește să fie oaspete, în final, a ridicat pumnul, arătând TAO – da, dar toate acestea trebuie să trăiască împreună: Buddha, învățătura lui și cei care o practică în unitate”. Dar n-au trecut decât câteva clipe, câteva minute de când călugărul s-a îndepărtat și se apropie cel care dorea ospetea. Se apropie foarte revoltat și starețul îl întreabă, firesc: „De ce?”. Și atunci acesta îi explică: „Reprezentantul dumneavoastră, călugărul, s-a purtat ostil de la început: a ridicat un deget, amintindu-mi, jignindu-mă: „Tu ai un singur ochi”. Atunci eu, politico, i-am ridicat două degete, atenționând: „Da, tu ai doi, într-adevăr!”. Dar el, persistând în a mă jigni, a ridicat trei degete: „Noi împreună, tu și cu mine, eu și cu tine, avem doar trei”. Și-atunci, cum să nu mă revolt?!? și am ridicat pumnul: Unde este, ca să-i dau binemeritata pedeapsă?”.

Vedeți, de multe ori, întâmplările acestea, dincolo de ineditul lor, au în adânc deplina înțelepciune. Și aici a fost, în ultimă instanță, o poveste de valori. Ce-l anima pe unul, ce-l preocupa pe celălalt, nu insistăm.

Tot despre valori mai putem aminti aici o întâmplare. În Orient, se zice că un maestru și un ucenic interpretau la un același instrument (fiecare cu instrumentul lui, firește) aceeași melodie. Deși ucenicul era genial, totuși constată și el că melodia lui nu suna la fel ca a maestrului și, la un moment dat, spuse: „Nu înțeleg! și eu știu notele, am deprinderea, am exercițiul! De ce rezultatul este, totuși, nuanțat?”. Și maestrul răspunse: „Pentru că, în timp ce interpretez, eu ascult Porțile Raiului”. Iar ucenicul spuse: „și eu ascult Porțile Raiului”. Dar maestrul răspunse: „Da, dar eu le aud în timp ce se deschid, iar tu le auzi în timp ce se închid”.

Înțelegeți că aceste valori trebuie ancorate într-un soi de perspectivă, într-un TAO, care ne duce spre înțelepciunea deplină. Altfel, trăim în searbădul lor, în coaja lor, să zicem așa. De aceea, nu de puține ori, trebuie să trăim și noi efortul pe care l-a trăit Gargantua ajutat de dascălul său, Ponocrat. După cum știți din celebra carte „Gargantua și Pantagruel” a lui Fr. Rabelais, Gargantua, în prima etapă de școlaritate, trăia după un model scolastic care, zice râzând binevoitor autorul, făcuse din capul lui o asemenea gogoasă, încât de atunci o gogoasă atât de mare nici că s-a mai realizat. Dar întâlnirea lui cu un paj care trăia splendoarea unei educații umaniste l-a făcut să-l încredințeze spre educație profesorului acestui paj minunat. Acesta l-a făcut pe Gargantua, care până atunci era fudul, pe deplin încrezător în așa-zisa lui cultură, să plângă și, așa cum spune Rabelais, „își ascunsese capul în tichiuță și nu mai puteai scoate un cuvânt de la el, iertată fie-mi expresia, cum nu mai puteai scoate un părț de la un măgar mort”, zice Rabelais. Când ajunse Gargantua la noul său dascăl, Ponocrat, acesta a văzut că e plin de prejudecăți, de obișnuințe și, știind că natura nu poate face imediat saltul, l-a așteptat un timp să trăiască în traiul lui năravit, până când l-a tămăduit de păcătoasele și vicioasele deprinderi, dându-i un purgativ care conținea, printre altele, și apa nebunilor. Și puternica purgație l-a curățat de vechile deprinderi păcătoase, făcându-l deschis spre noua învățătură. Astfel, și dumneavoastră, să nu uitați!

Și mai adaug o întâmplare, când un ucenic vine la maestru, rugându-l să-l ia drept elev. Și maestrul îl servește cu o ceașcă de ceai, dar tot toarnă din ceai, toarnă, ceaiul crește ca nivel în ceașcă, se umple ceașca și dă pe dinafară. și la întrebarea mirată a ucenicului, de ce face asta, zice: „Cum ar fi să-ți adaug eu ție ceva nou, să-ți prezint o nouă învățătură, când tu ești plin deja precum ceașca de ceai, plin de prejudecățile tale?”. Deci, trebuie să îndrăznim

din nou să smulgem buruienile prejudecăților noastre, să facem loc, dacă vrem să fim mereu deschiși spre o idee nouă, mai fertilă. De multe ori, ne petrecem viața gata construită, ca o mașină, care nu ne îngăduie schimbarea, ci doar o reparație, eventual radicală, din când în când, dar nu o reparație și o schimbare totală a modului nostru de a gândi, a mentalității noastre. De aceea, progresul nu e niciodată lin, nu e niciodată pe deplin ascendent și au loc în existența noastră și ruperi de scară și căderi în vale sau într-o prăpastie mai mare.

Dacă vorbim de valori, desigur e important pentru educație și pentru viața noastră, ca atare, să fim fericiți. Nu fac altceva decât să citesc un mic text din Antoine de Saint-Exupery: „Nu aveți sarcina să ucideți omul din puiul de om și nici să-l transformați în furnică, pregătindu-l pentru viața de furnică. Puțin îmi pasă dacă omul va fi mai mult sau mai puțin îndestulat, ceea ce mă interesează este să fie mai mult sau mai puțin om. Nu vă întreb deloc, încă de la început, dacă omul va fi sau nu va fi fericit, ci cu ce fel de om va fi fericit. Puțin îmi pasă de belșugul trândavilor ghiftuiți ca vitele din staul.”

Cred, deci, că ceea ce ne face fericiți este chiar mai important decât faptul de a fi fericiți. Deci, a fi fericit cu o sticlă de votcă nu echivalează cu a fi fericit dacă citesc un text sacru sau de înaltă înțelegere.

Poate că și burghezul cu burtă și hemoroizi, cum zic eu, pe care nu de puține ori îl întâlnim în fotoliul unui minister, este, într-un fel, fericit. Crezul meu, îndemnul meu este acela de a vă căuta altfel fericirea. Iar școala nu trebuie să negligeze acest lucru. Ce produce omului fericire? Ce-l face pe om să caute o valoare sau alta? O valoare durabilă sau ceva efemer, ceva care poate fi otravă pentru spirit sau doar coajă din punctul de vedere al spiritualității. Cred că trebuie să asediem mereu miezul și să nu ne oprim niciodată la atracția cojii.

Dacă este să mai adăugăm un punct în circumferința noastră, ar trebui să zicem ceva și despre ideal. Căci dacă vrem ca profesorul să nu rămână un umil funcționar, atunci el trebuie să accepte mai degrabă un statut de misionar și, ca atare, el nu poate ignora idealul.

Viața omului nu este, nu poate fi, ar fi și păcat să fie, o simplă existență fizică. Este legată de suita de valori care ne pune în mișcare. Deci, a avea

un ideal în acest context nu echivalează cu simplul fapt de a avea o perspectivă, un orizont spre care te îndrepti – mai ușor sau cu dificultate. Poate ține de acel izvor cu apă vie care dă sens întregii noastre existențe. Echivalează, desigur, cu mult mai mult. Nichifor Crainic, poet și teolog român de seamă (a fost și ministru în alte vremuri), spunea, avându-l în vedere pe Dumnezeu: „În haos mă spânzur, dar mă atârnam de tine”.

Radu Gyr, într-un vers, mărturisea că adevăratele înfrângeri sunt renunțările la vis. Dacă renunți la proiectele tale de viață, la utopiile tale, la visul tău, ești frunză mișcată de vânt. Evident că fiecare, în viață, vine cu mijloacele sale și funcționează cu propria lui deviză. Dar această deviză, acest ideal, în aceste condiții devin extraordinar de importante.

Un mare pedagog român, C. Narly, mărturisea că întreaga istorie a pedagogiei nu este altceva decât istoria idealurilor educaționale. Iar Paulo Freire spunea că educatorii trebuie să se ghideze după visuri, după utopii, după idealuri. Cel care nu ar face acest lucru este un ratat din punctul de vedere al libertății, al creativității, este doar mica roțiță care funcționează într-un sistem care s-a croit de-a pururi și pentru totdeauna.

Marele spaniol Miguel de Unamuno spunea despre om, privindu-l din varii perspective, că omul este ceea ce este cu adevărat el, în ultimă instanță; dar acest lucru, în deplinătatea lui, nu este cunoscut decât de Dumnezeu. Dar omul este, de asemenea, ceea ce crede el că este, ceea ce desigur, nu este chiar același lucru cu ceea ce este el în adevărul absolut. Dar omul este, de asemenea, și ceea ce cred alții despre el că este, aceste aprecieri, aceste valori, fiind desigur diferite. Pentru că ceea ce cred eu că sunt nu este, în absolutul acestui crez, opinia tuturor despre mine.

Dar mai este ceva, extraordinar de important pentru educație și semnificativ pentru om. Ceea ce vrea el să fie. Cu alte cuvinte, important este drumul pe care se înscrie, cu propria lui voință pentru a deveni ceea ce el vrea să fie. Deci, în această perspectivă, a-ți trăda idealul (ceea ce vrei să fii tu) echivalează cu a te trăda pe tine, a te descompune. Chiar dacă într-un fel, aparent, mai funcționezi, dar funcționezi doar pâlpâind la flacăra care ar trebui să fie marele felinar al vieții. Din acest punct de vedere, dacă vrem să ieșim din labirint, din lumea grea, tot mai complexă, tot mai complicată, trebuie

să avem un ideal, trebuie să avem valori înalte, trebuie să căutăm să trăim într-o formă personală ideile pentru care pledăm.

Comenius ne descria nu lumea lui, ci lumea eternă, ca un labirint. El și desenase lumea ca un labirint. Dar, din păcate astăzi nu mai este Ariadna printre noi ca să ne dea un fir, să ne ajute. Chiar dacă nu-l vedem, Sfinxul este mereu prezent și ne întreabă câte ceva, iar dacă nu avem răspunsul potrivit suferim. Singura cale pentru care am pledat și eu este calea prevăzută de Comenius: a deveni mai înțelepți.

Dacă tot discutăm despre ideal, despre valori, dacă tot am transformat școala într-un spațiu al multiplelor obiecte de studiu să nu uităm că viața nu este parcelată. Iată aici petecul de știință, petecul de fizică, de matematică, de istorie sau de literatură. Cum zicea cineva, trăim, din păcate, prin diferite șanțuri: șanțurile disciplinelor, șanțul matematică, șanțul chimie ș.a.m.d. și viața ne scoate la nivelul câmpului, unde nu mai recunoaștem peisajul, căci aici lucrurile trăiesc în altă textură. În SUA, atunci când marile crize de factură economică sau de preeminență științifică și tehnologică le-au pus în discuție poziția de lider mondial (de exemplu, când sovieticii au lansat Sputnik-ul), ei nu s-au gândit neapărat să înmulțească numărul orelor de chimie, de fizică, de practică în școală, zicând că așa vor fi mai harnici, mai pricepuți la rachete în viitor. Dimpotrivă, atunci s-au născut cele mai provocatoare curente din filosofia educației, care aminteau unei epoci a tehnologiei, a industrializării, a super-industrializării, că principalul lucru este să fii om.

Unul dintre eroii acestor pledoarii, a unor curente de tipul perenialismului (perenitatea valorilor), esențialismului (valorile esențiale pentru a menține și promova umanitatea) a fost un amiral inginer, creatorul primului submarin atomic din lume, Nautilus, care ne aduce aminte de Jules Verne, un scriitor a cărui operă este iar expresia unui ideal.

Isaac Asimov are o nuvelă unde povestește despre un viitor îndepărtat, când roboții erau perfecți. Erau, la o primă vedere sau chiar la o vedere mai profundă, asemeni oamenilor și serveau oamenilor. Și iată-ne într-o familie unde exista un astfel de robot care avea drept model, pe șeful familiei. Îl urma pe acesta la bibliotecă și îl citea acolo și pe Comenius, și pe J.J. Rousseau, zic eu, și îl urma la concert și îl audia acolo cu bucurie și pe Verdi,

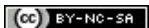
și pe Bach. Dar, într-o zi și-a dat seama că toate eforturile lui nu îl făceau pe deplin om, îi lipsea ceva. Și ultima imagine îl reprezintă pe robotul nostru, la clinica de roboți, așteptând la rând la doctor, care îi va întrerupe un circuit și îi va întrerupe nemurirea. Va deveni și el muritor, precum modelul pe care îl admira. Poate robotul să fie capabil de mai mult sacrificiu, de mai multă dragoste, admirație decât suntem noi? Altfel, cum zicea poetul, nu rămânem decât lespezi la unele fântâni cărora li s-a luat, din păcate, apa. Ion Găvănescul, pedagog român de la Iași, din prima jumătate a secolului trecut, fiind herbartian în concepție, adaugă la clasicele trepte psihologice sau trepte formale, cum s-a mai spus, care guvernează lecția, încă una, umanistă. Care este sensul deplin al lecției care să fie o lecție pentru mine, ca om? Chiar Herbart, vorbind despre caracter, un element, cred eu, poate chiar mai important decât cunoașterea, spune că omul are de la naștere un tipar, un anumit mod de a fi. La un moment dat, omul, prin autocunoaștere, prin judecată critică, vede notele caracteristice ale caracterului său. Dar având un model, analizând critic propriile trăsături, el se poate înscrie prin efort de voință, prin auto-educație, deci prin subiectivitatea sa, să-și modifice în părțile, să zicem așa, mai puțin dezirabile, propriul caracter.

Deci, a fi animați de un ideal, a trăi în numele unor valori poate face mutații importante în însăși viața noastră.

Desigur, ar mai fi multe de spus despre comunicare. Despre relația EU și TU, dintre profesor și elev și, de ce nu, despre un anumit soi de dragoste, dacă ne gândim că pe frontispiciul Institutului J.J. Rousseau de la Geneva nu este scris: „Magister dixit”, ci este scris: „Discat a puero magister” (și profesorul învață de la copii).

Deci, dacă este să închei, vă îndemn să căutați alte puncte, valorile personalității dumneavoastră. Dacă vorbim despre umanitate să nu uitați că, oricât ar fi gura de largă într-un zâmbet aproape suprem, este loc întotdeauna și pentru o lacrimă. Așa veți fi oameni întregi.

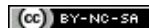
The online version of this article can be found at:
<http://revped.ise.ro/category/2024-en/>

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

*To view a copy of this license, visit
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>
or send a letter to Creative Commons,
PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.*

Versiunea online a acestui articol poate fi găsită la:
<http://revped.ise.ro/category/2024-ro/>

Această lucrare este licențiată sub Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

*Pentru a vedea o copie a acestei licențe, vizitați
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>
sau trimiteți o scrisoare către Creative Commons,
PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, SUA.*